

ÖZET SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı, günümüz öğretmeninin, bir profilini ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda bilgi toplayabilmek için geliştirilen anket 19 ile dağılmış 205 eğitim kurumunda çalışan 2301 öğretmen ve yöneticiye uygulanmıştır. Toplanan veriler bir önceki bölümde analiz edilmiştir. Bu bölümde, analizler özetlenmekte, sonuç ve önerilere yer verilmektedir.

Özet

Anket yoluyla toplanan veriler, öğretmenlerin nüfusbilim özellikleri, onların eğitsel ve toplumsal 84 konuda yaptıkları değerlendirmeler ve yedi eğitim alanındaki önerileriyle ilgilidir. Bu verilerin analiz sonuçları, özelliklerle ilgili yüzde dağılımları ve özellikler arası ilişkiler bu alt bölümde özetlenmektedir.

Nüfusbilim Özelliklerinin Özeti

Anketi yanıtlayan öğretmenlerin, yüzde 60'ı erkektir; yüzde 30'u il, yüzde 35'i ilçe ve yüzde 26'sı köy doğumludur; yüzde 22'si yirmili yaşlarda, yüzde 35'i 30'lu yaşlarda ve yüzde 42'si de 40 ve daha yukarı yaşta. Öğretmenlerin, yüzde 46'sı öğretmenliğe isteyerek girmiştir; yüzde 29'u eğitim enstitüsü, yüzde 27'si eğitim fakültesi, yüzde 15'i ilköğretmen okulu ve yüzde 11'i eğitim yüksekokulu çıkışlı olup yüzde ikisi de sertifikalı öğretmendir. Öğretmenlerin, yüzde 72'si yönetim görevindedir; yüzde 27'si 20 yıl ya da daha uzun sürelidir sistemde çalışmaktadır; yüzde 52'si çalıştığı kuruma kendi isteğiyle gelmiştir; yüzde 71'i ilköğretimde çalışmaktadır ve yüzde 45'i sınıf öğretmenidir.

Öğretmenlerin, yüzde 32'si boş zamanında gazete okumakta ve yüzde 14'ü hobi olarak güzel sanatlarla uğraşmaktadır; yüzde 21'i Milliyet gazetesi okumaktadır; yüzde 36'sı ayda ortalama bir kitap okumaktadır; yüzde 20 kadarı sinema, tiyatro ve konsere gidebilmektedir. Öğretmen babalarının yüzde 11'i ve öğretmen annelerinin de yüzde 38'i okur yazar değildir; en yaygın iş türü öğretmen anneleri içinde ev kadınlığı (%84) ve öğretmen babaları içinde çiftçiliktir (%26).

Öğretmenlerin yüzde 79'u evlidir, yüzde 46'sının eşi bir yüksekokul mezunudur ve eşler içinde öğretmen olanlar yüzde 29'u bulmaktadır; yüzde 38'i iki çocuklu ailedir, yüzde 30'u iki çocuk birden okutmaktadır; yüzde 42'sinin özel arabası vardır, yüzde 59'u orta düzeyde gelir sahibi olduklarını düşünmektedir ve yüzde 34'ü yaz tatili yapmamaktadır.

Öğretmenlerin nüfusbilim özellikleri arasında öne çıkan ilişkiler özetle şöyledir. Kadın öğretmenler erkeklere göre, daha çok Türkçe-Edebiyat, rehberlik ve yabancı diller alanlarında çalışmakta; daha az yönetici olmakta ve ek iş yapmaktadır. Genç yaştaki öğretmenler diğer yaş grubundakilere göre, pek yönetici

ppolmamakta ve ek iş yapmamakta, Sabah, Radikal ve Zaman gazetesi okumakta, eğitim fakültelerindeki eğitim derslerini sayıca az ve öğretim elemanlarını yetersiz bulmaktadır. Genelde, İmam Hatip'ten gelenler ideal buldukları için, Öğretmen liseliler ise zorunluluktan öğretmen olmaktadır. İlköğretmen okulundan gelenler gelir düzeylerini az, eğitim enstitülüler orta ve sertifikalılar da iyi düzeyde görmektedir.

Okulöncesi eğitimcilerle yabancı dil öğretmenleri gelir düzeylerini iyi bulmakta, rehber öğretmenler büyük kentlerde, din dersleri öğretmenleri ise Doğu illerinde yoğunlaşmaktadır. Genellikle, Doğu illerinde Zaman ve İç Anadolu'da Türkiye gazetesi okunmakta ve bu gazeteleri okuyanlar güldürü kitaplarından uzak durmaktadır. Cumhuriyet gazetesi okuyanlarla sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin neredeyse tamamı kitap okurken, özel araba sahipleriyle evliler pek kitap okumamaktadır.

Değerlendirmelerin Analiz Özeti

Öğretmenlerin, eğitsel ve toplumsal 84 konuya beş dereceli ölçek üzerinden ne derecede katıldıkları belirlenmiştir. Bu konuları, diğerlerine göre anlamlı düzeylerde farklı derecelerde değerlendiren Öğretmenlerin özellikleri aşağıda özetlenmektedir.

Öğretmenlikle ilgili değerlendirmeler. İlköğretmen okulu mezunları, erkekler ve ek iş yapanlar; gençlere, Doğu illerinde çalışanlara ve gazete okumayanlara göre daha çok "öz eleştiri" yapmaktadır. Ek iş yapanlar, gazete okumayanlara, gençlere, Doğu illerinde çalışanlara ve zorunlu olarak öğretmenliğe girenlere göre "eğitsel sorunları daha çok tartışmaktadır". Öğretmenliği ideal bulanlar, kadınlar, kitap okuyanlar, özel arabası olanlar ve Sabah gazetesi okuyanlar; İmam Hatip lisesinden gelenlere, ek iş yapanlara, Doğu illerinde çalışanlara ve az gelirlilere göre "öğrenciyle yeterli iletişim" kurmaktadır. Kadınlar, bekarlar, arabalılar ve okulöncesi eğitimciler; ek iş yapanlarla az gelirlilere göre "ders konusunu öğretmekte güçlük" çekmemektedir. Öğretmenliği ideal bulanlar, iyi gelirliler ve bekarlar; sertifikalı öğretmenlere ve Doğu illerinde çalışanlara göre "kız öğrencilere farklı davranılmadığı" daha kuvvetle düşünmektedir. Kitap okuyanlar ve erkekler; arabalılara, ek iş yapanlara ve bekarlara göre "disiplin sorunlarını çözmekte zorlanmamaktadır". Öğretmenliği ideal bulanlar, erkekler, meslek liseliler ve Zaman gazetesi okuyanlar; rehber öğretmenlere, kıdemli öğretmenlere ve sertifikalılarına göre "öğretmenin sınıfın hakimi" olduğunu düşünmektedir.

Rehber öğretmenler ve erkekler; öğretmenliği ideal bulanlara, iyi gelirlilere, Zaman gazetesi okuyanlara ve köy doğumlulara göre "kendilerini alanlarında yeterli" bulmaktadır. Öğretmen liseliler, öğretmenliği ideal bulanlar, ilköğretmen çıkışlılar, okulöncesi eğitimciler ve kadınlar; köy doğumlulara, kıdemlilere, Zaman gazetesi okuyanlara ve az gelirlilere göre "öğretmenlik

pmesleğini kadınlara daha uygun" bulmaktadır. Öğretmenliği ideal bulanlar, gençler, ek iş yapanlar, Doğu illerinde çalışanlar ve erkekler; yöneticilere, kitap okuyanlara, 30'lu yaşlarda olanlara, Türkiye okuyanlara ve İmam Hatiplilere göre daha çok "bu maaşla bu kadar çalışılır " demektedir. Öğretmenlik mesleğine zorunlu olarak girenler, erkekler, gençler, Doğu illerinde çalışanlar, ek iş yapanlar ve Radikal gazetesi okuyanlar; İmam Hatiplilere, ilköğretmen okulunda yetişenlere, okulöncesi eğitimcilere, iyi gelirlilere, yöneticilere, arabalıları ve kitap okuyanlara göre daha çok "fırsatım bulsam öğretmenlikten ayrılıırım" demektedir. Rehber öğretmenler, gençler, ek iş yapanlar, Doğu illerinde çalışanlar ve sertifikalıları; öğretmenliği ideal bulanlara, yöneticilere, arabalıları, iyi gelirlilere ve Türkiye gazetesi okuyanlara göre "dayak cezasının uygulandığını" daha çok düşünmektedir. Öğretmen liseliler, ilköğretmen okulunda okuyanlar, arabalıları, okulöncesi eğitimciler ve iyi gelirliler; öğretmenliği ideal bulanlara, bekarlara, gençlere, Doğu illerinde çalışanlara ve Zaman gazetesi okuyanlara göre "öğretmen-veli ilişkisini daha yeterli" bulmaktadır. Gençler, ek iş yapanlar ve öğretmenliği uygun bir meslek olarak görenler; köy doğumlulara, ilköğretmen okulu mezunlarına, arabalıları, yöneticilere ve Türkiye gazetesi okuyanlara göre daha çok "fırsatım bulsam okul değiştirim" demektedir.

Öğretmenliği ideal bulanlar, yöneticiler ve Sabah gazetesi okuyanlar; sertifikalıları, rehber öğretmenlere, kıdemlilere ve az gelirlilere göre "öğretmenler arası ilişkileri daha yeterli" bulmaktadır. Öğretmenliği ideal bulanlar ve Türkiye gazetesi okuyanlar; ek iş yapanlarla az gelirlilere göre "öğrenci başarısının adilane değerlendirildiğini" daha kuvvetle düşünmektedir. Kadınlar, öğretmenliği ideal bulanlara, sertifikalıları, Sosyal alan öğretmenlerine, gençlere, bekarlara, ek iş yapanlara, Doğu illerinde çalışanlara, kitap ve Zaman gazetesi okuyanlara göre "gençlere öğretmen olmalarını daha çok öğütlemektedir". Öğretmenliği ideal bulanlar, okulöncesi eğitimciler, kıdemliler, Türkiye gazetesi okuyanlar ve yöneticiler; Doğu illerinde çalışanlara, ek iş yapanlarla az gelirlilere göre "öğrenciye yeterince saygı gösterildiğini" daha kuvvetle düşünmektedir.

Öğretmenlerin öğrencileri değerlendirilmesi. ÖSYM'den ve eğitim yüksekokulundan gelenler; Doğu illerinde çalışanlara ve kıdemlilerle Zaman gazetesi okuyanlara göre daha çok "öğrenme ezbere dayanmaktadır" demektedir. İmam Hatip liseliler, ilköğretmen okulunda yetişenler, arabalıları, iyi gelirliler ve Sabah gazetesi okuyanlar; öğretmenliğe zorunlu olarak girenlere, rehber öğretmenlere, bekarlara, gençlere ve ek iş yapanlara göre "öğrencinin yeterince sora sormadığını" düşünmektedir. Okulöncesi eğitimcilerle kıdemliler, öğretmenliğe rasgele girenlere, bekarlara, az gelirlilere ve Radikal gazetesi okuyanlara göre "öğrencilerin derslere yeterince ilgi duyduğunu" daha çok düşünmektedir.

Okulun değerlendirilmesi. İmam Hatipliler, öğretmenliği ideal bulanlar, İç Anadolu'da çalışanlar ve okulöncesi eğitimciler; az gelirlilerle Cumhuriyet

gazetesi okuyanlara göre "yerel yönetimlerin okula yeterince ilgi gösterdiğini" daha çok düşünmektedir. Meslek liseliler, öğretmenliği ideal bulanlar, okulöncesi eğitimciler, Türkiye gazetesi okuyanlar, İç Anadolu'da çalışanlar ve iyi gelirli; köy doğumlulara göre "devletin okula gereken önemi verdiğine" daha çok katılmaktadır.

Büyük kentlerde çalışanlar, İmam Hatipliler, öğretmenliği ideal bulanlar, kıdemliler, rehber öğretmenler, Sabah gazetesi okuyanlar, İç Anadolu'da çalışanlar ve iyi gelirli; ilköğretmen okulu çıkışlılarla ek iş yapanlara göre "rehberlik hizmetlerini daha çok yeterli" bulmaktadır. Okulöncesi eğitimciler, kadınlar, arabalılar ve iyi gelirli; ilçede doğanlara, aile mesleği olarak öğretmenliği seçenlere, sertifikalılarına, rehber öğretmenlere, gençlere, bekarlara, Doğu illerinde çalışanlara ve Radikal gazetesi okuyanlara göre "araç-gereçleri" daha yeterli bulmaktadır. Rehber öğretmenler, ek iş yapanlar, gençler, bekarlar, Doğu illerinde çalışanlar ve erkekler; Öğretmen liselilere, öğretmenliği ideal bulanlara, kıdemlilere, arabalılara ve Türkiye gazetesi okuyanlara göre "okulda eti senin kemiği benim anlayışını" geçerli bulmamaktadır. Arabalılarla iyi gelirli; öğretmenliği aile mesleği olarak seçenlere, sertifikalılarına, okulöncesi eğitimcilere, yöneticilere, ek iş yapanlara, gençlere, Doğu illerinde çalışanlara ve Zaman gazetesi okuyanlara göre "laboratuvar olanaklarını" daha yeterli bulmaktadır. Öğretmenliği ideal bulanlar, okulöncesi eğitimciler, kıdemliler, arabalılar, iyi gelirli ve Türkiye gazetesi okuyanlar; bekarlarla Doğu illerinde çalışanlara göre "eğitsel etkinlikleri" daha yeterli bulmaktadır. Okulöncesi eğitimciler, kıdemliler ve Sabah gazetesi okuyanlar; rasgele mesleğe girenlere, az gelirli, Doğu illerinde çalışanlara ve bekarlara göre "öğretmenler kurulunun yeterince işlevsel" olduğunu düşünmektedir. Öğretmen liseliler, öğretmenliği ideal bulanlar, ilköğretmen okulu çıkışlılar, okulöncesi eğitimciler ve iyi gelirli; eğitim yüksekokulu mezunlarına, gençlere, bekarlara, ek iş yapanlara, Doğu illerinde çalışanlara ve Zaman gazetesi okuyanlara göre "yönetici veli ilişkisini" daha yeterli bulmaktadır. İmama Hatipliler, kadınlar, yöneticiler, kitap okuyanlar, iyi gelirli ve Türkiye okuyanlar; öğretmenliği uygun bir meslek olarak görenlere, sertifikalılarına, gençlere ve bekarlara göre "yönetici- öğretmen ilişkisini" daha az yeterli görmektedir. Öğretmenliği ideal bulanlar, okulöncesi eğitimciler, bekarlar, iyi gelirli, kitap ve Türkiye gazetesi okuyanlar; köy doğumlulara, İmam Hatiplilere, Doğu illerinde çalışanlara ve ek iş yapanlara göre "okul yöneticilerini yönetim görevinde daha yeterli" bulmaktadır.

Eğitim sisteminin değerlendirilmesi. "Eğitimde fırsat ve olanak eşitliğinin" varlığına meslek liseliler, kadınlar, gençler, bekarlar, okulöncesi eğitimciler, Türkiye gazetesi okuyanlar ve iyi gelirli daha çok; köy doğumlular, ÖSYM yoluyla gelenler, yöneticiler ve ek iş yapanlar daha az inanmaktadır. "Ders kitaplarının nitelikli" olduğuna İmam Hatipliler, öğretmenliği ideal bulanlar, kadınlar, yöneticiler, matematik öğretmenleri, arabalılar, iyi gelirli ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha olumlu; bekarlarla Doğu illerinde çalışanlar ve ek iş

yapanlar daha olumsuz yaklaşmaktadır. "Öğretmenliğin toplumda kabul gördüğünü" meslek liseliler, öğretmenliği ideal bulanlar, okulöncesi eğitimciler, kadınlar, bekarlar, iyi gelirliler, kitap okuyanlarla Sabah gazetesi okuyanlar daha çok; yöneticilerle ek iş yapanlar daha az kabullenmektedir. "Ders programlarının gerekli bilgileri içerdiğini", meslek liseliler, öğretmenliği ideal bulanlar, okulöncesi eğitimciler, kadınlar daha çok; İç Anadolu'da çalışanlar, Sabah gazetesi okuyanlar, sertifikalılar, ek iş yapanlar ve az gelirliler ise daha az kabullenmektedir. Öğretmenliği ideal bulanlar, okulöncesi eğitimciler, kıdemliler, Türkiye gazetesi okuyanlar ve iyi gelirliler "eğitim sistemini demokratik" bulmakta; köy doğumlular, İmam Hatipliler, Doğu illerinde çalışanlar ve bekarlar o kadar demokratik bulmamaktadır. Gençler, iyi gelirliler ve Türkiye gazetesi okuyanlar, "merkez ve taşra yöneticilerini" diğerlerine göre daha yeterli bulmaktadır. "Eğitim sisteminde cinsiyetçi yaklaşımın egemen" olduğunu, köy doğumlular, öğretmenliği uygun bir meslek olarak görenler, erkekler, ek iş yapanlar, az gelirliler ve Doğu illerinde çalışanlar daha çok; sertifikalılar, din dersleri öğretmenleri, arabalılar ve Türkiye gazetesi okuyarlardan daha az kabullenmektedir. Öğretmenliği ideal bulanlar, okulöncesi eğitimciler, yöneticiler, iyi gelirliler ve Türkiye gazetesi okuyanlar, köy doğumlulara ve İmam Hatiplilere göre, "okulun öğrencileri yaşama hazırladığını" daha çok düşünmektedir. Köy doğumlular, erkekler, Doğu illerinde çalışanlar ve ek iş yapanlar "ders kitaplarının tutucu ve şoven" olduğunu daha çok; öğretmenliği ideal bulanlar, İmam Hatipliler, din dersleri öğretmenleri, Türkiye gazetesi okuyanlar ve iyi gelirliler ise daha az kabullenmektedir. "Okulların öğrencilere demokratik değerler kazandırdığını" öğretmen liseliler, öğretmenliği ideal bulanlar, okulöncesi eğitimciler, kadınlar, kıdemliler, iyi gelirliler ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha çok; eğitim fakültesi çıkışlılarla ek iş yapanlar ise daha az düşünmektedir. "Eğitim sisteminin laik" olduğu konusunda meslek liseliler, öğretmenliği ideal bulanlar, yöneticiler, kadınlar, özel araba sahipleri, iyi gelirliler, İç Anadolu'da çalışanlar ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha çok; köy doğumlular, rehber öğretmenler ve ek iş yapanlar daha az kabullenmektedir.

Ülke sorunlarına yönelik değerlendirme. Ülke sorunlarıyla ilgili değerlendirmelerde, gençler ve bekarlar "işsizliğin önemli bir sorun" olduğunu, özel araba sahipleri ve Türkiye gazetesi okuyanlar ise daha az önemli olduğunu düşünmektedir. Gençler ve az gelirliler diğerlerine göre, "karşılıklı saygı ve hoşgörü" eksikliğini daha çok vurgulamaktadır. "İnsan hakları ihlallerini", kadınlar, bekarlar ve az gelirliler daha çok; kıdemliler, özel araba sahipleri ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha az önemsemektedir. "Dinin politikaya alet edilmesini", ilköğretmen okulu çıkışlılar, kadınlar ve ek iş yapanlar daha çok; İmam Hatipliler, din dersleri öğretmenleri, gençler, Doğu illerinde çalışanlar, kitap okuyan ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha az önemsemektedirler. "Demokratik hukuk devleti olamamamızı", köy doğumlular, az gelirliler, erkekler, ek iş yapanlar ve bekarlar daha çok; İmam Hatip liseliler, özel araba sahipleri, kadınlar, yöneticiler, İç Anadolu'da çalışanlar ve Türkiye gazetesi okuyanlar ise daha az

önemsemektedir. "Gençlerde şiddet eğiliminin artmakta olduğuna", kadınlar daha çok, Doğu illerinde çalışanlar ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha az katılmaktadır. "Gençlerde uyuşturucu bağımlılığının artmakta" olduğunu, rehber öğretmenler ve az gelirliler daha çok; sertifikalılar ve Doğu illerinde çalışanlar daha az düşünmektedir. "Ulusal birliği sağlamak", kadınlar ve özel arabalılar için daha çok; köy doğumlular, ÖSYM sonucu öğretmenliğe girenler, gençler, bekarlar, rehber öğretmenler, Doğu illerinde çalışanlar ve okuduğu gazeteyi belirtmeyenler için daha az önemlidir. Sertifikalılar ve kadınlar "özelleştirmeyi önemli bir sorun" olarak görmekte; kıdemliler, yöneticiler, ek iş yapanlar ve Zaman gazetesi okuyanlar o kadar önemli görmemektedir. İmama Hatipliler, sertifikalılar, din dersleri öğretmenleri, yöneticiler, bekarlar, kitap okuyanlarla Radikal gazetesi okuyanlar "dinsel kimliklerin tanınmasını" daha olumlu; kıdemliler, arabalılar, ek iş yapanlar ve iyi gelirliler ise daha olumsuz karşılamaktadır. Köy doğumlularla ilköğretmen okulu çıkışlılar "şeriatçı akımları eğitimde etkili" bulmakta; İmam Hatipliler, öğretmenliği ideal bulanlar, din dersleri öğretmenleri, gençler, iyi gelirliler, Doğu illerinde çalışanlar ve Türkiye gazetesi okuyanlar etkili bulmamaktadır. "Etnik kimliklerin tanınmasını" Öğretmen liseliler, sertifikalılar, kadınlar, gençler, bekarlar, Doğu illerinde çalışanlar ve kitap okuyanlar istemekte; iyi gelirlilerle arabalılar ve Türkiye gazetesi okuyanlar pek istememektedir.

Okulla ilgili öneriler. Eğitim-öğretim konularıyla ilgili beklentilerde, "öğretmenlerin özlük haklarına sahip çıkmalarını" köy doğumlular, sertifikalılar, ek iş yapanlar ve erkekler daha çok desteklerken; İmam hatipliler, öğretmenlik mesleğine rasgele girenler, din dersleri öğretmenleri, kadınlar, araba sahipleri, iyi gelirliler ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha az desteklememektedir. Bekarlar, "okulda çevre koruma bilinci kazandırılmasını" daha çok önemserken; araba sahipleriyle Türkiye gazetesi okuyanlar o kadar önemsememektedir. Kitap okuyanlar, "öğretmenlerin eğitsel kararlara katılmasını" daha çok; öğretmenliği uygun bir meslek olarak görenlerle Türkiye gazetesi okuyanlar daha az desteklemektedir. Az gelirlilerle radikal okuyanlar, "okulda insan hakları bilinci kazandırılmasını" daha çok; rehber öğretmenlerle arabalılar daha az önemsemektedir. ÖSYM yoluyla öğretmenlik mesleğine girenlerle bekarlar, "ezberci eğitime son verilmesini" daha çok; İmama Hatipliler, din dersleri öğretmenleri, arabalılar, kıdemliler ve Türkiye gazetesi okuyanlar ise daha az istemektedir. Köy doğumlular diğerlerine göre, "okul yönetiminin çalışanlarca belirlenmesini" daha çok; İmam Hatipliler, öğretmenliği ideal bulanlar, okulöncesi eğitimciler, yöneticiler, Zaman okuyanlar ve iyi gelirliler daha az istemektedir. Köy doğumlular, rehber öğretmenler, erkekler, arabalılar, ek iş yapanlar ve az gelirliler, "öğrencilerin okul yönetimine katılmalarını" daha çok; öğretmenliği ideal bulanlar, gençler ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha az istemektedir. Yöneticiler, okulöncesi eğitimciler, kadınlar, bekarlar, Radikal gazetesi okuyanlar, Doğu illerinde çalışanlar ve iyi gelirliler, "okullarda sınavlara hazırlayıcı kurslar açılmasına" daha olumlu; köy doğumlularla öğretmenliğe rasgele girenler ve ek iş yapanlar daha

olumsuz bakmaktadır. Köy doğumlular, sertifikalılar, yöneticiler ve bekarlar, "velilerin okulda söz sahibi olmaları" konusuna daha olumlu; okulöncesi eğitimciler, kıdemliler, iyi gelirliler ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha olumsuz yaklaşmaktadır. Öğretmenliği ideal bulanlar, sertifikalılar, din dersleri öğretmenleri, kadınlar, gençler, arabalılar, iyi gelirliler ve Doğu illerinde çalışanlar, "öğretmenlerin özel ders vermesine" daha olumlu; köy doğumlular, ek iş yapanlar ve Cumhuriyet gazetesi okuyanlar daha olumsuz yaklaşmaktadır.

Eğitim sistemiyle ilgili öneriler. Öğretmenliği aile mesleği olarak seçenler, yabancı dil öğretmenleri, arabalılar, iyi gelirliler ve Zaman gazetesi okuyanlar, "öğrenciden katkı payı alınmasına" daha olumlu; köy doğumlular, Doğu illerinde çalışanlar ve bekarlar daha olumsuz yaklaşmaktadır. Yöneticilerle erkekler ve sahil illerinde çalışanlar, "eğitim eğitimcilere bırakılmalı" derken; İmam Hatip liselilerle arabalılar buna pek katılmamaktadır. Öğretmenliği ideal bulanlar, sertifikalılar, okulöncesi eğitimciler, kıdemliler, kitap okuyanlar ve az gelirliler, "hizmetiçi eğitim verilmesine" daha olumlu; köy doğumlular, yöneticiler ve gazete okumayanlar daha olumsuz yaklaşmaktadır. "Burs ve yatılılık olanaklarının artırılmasını" İç Anadolu'da çalışan öğretmenler diğerlerine göre daha çok desteklemektedir. Kadınlar, bekarlar ve iyi gelirliler "yabancı dilde öğretime önem verilmesini" daha çok; köy doğumlular, İmam Hatipliler, din dersleri öğretmenleri, 30'lu yaşlarda olanlar ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha az istemektedir. Öğretmenliği ideal bulanlar, eğitim enstitülüler, arabalılar ve kadınlar, "din adamının yüksekokulda yetiştirilmesini" daha çok; gençler, bekarlar, ek iş yapanlar, Doğu illerinde çalışanlar ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha az önemsemektedir. Eğitim yüksekokullular, rehber öğretmenler ve arabalılar, "mesleki eğitime ağırlık verilmeli" derken; İmam Hatipliler, gençler ve ek iş yapanlar pek desteklememektedir. Köy doğumlularla eğitim yüksekokullular ve bekarlar, "sendikaların eğitsel karar süreçlerinde yer almasına" daha olumlu; İmam hatipliler, öğretmenliği ideal bulanlar, sertifikalılar, din dersleri öğretmenleri, gençler, arabalılar, iyi gelirliler ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha olumsuz bakmaktadır. Köy doğumlularla arabalılar, "zorunlu eğitimin süresi sekiz yılın üzerinde olmalı" derken; İmam Hatipliler, din dersleri öğretmenleri, gençler, bekarlar, Doğu illerinde çalışanlar ve Zaman gazetesi okuyanlar buna pek yanaşmamaktadır. "Meslek okulu mezunlarını yalnız ilgili meslekte öğrenim görmesini" arabalılar ve sahil illerinde çalışanlar desteklemekte, İmam Hatipliler, öğretmenliği uygun bir meslek olarak görenler, sertifikalılar, din dersleri öğretmenleri, gençler ve Zaman gazetesi okuyanlar desteklememektedir. Köy doğumlular, ilköğretmen çıkışlılar, sertifikalılar, gençler ve az gelirliler "ortaöğretim süresinin 4 yıl olmasına" daha olumlu; İmam Hatipliler, din dersleri öğretmenleri, Doğu illerinde çalışanlar ve kitap okuyanlarla Zaman gazetesi okuyanlar daha olumsuz bakmaktadır. Yöneticilerle kadınlar, "yönetici kadın öğretmenlerin sayısı artmalı" derken; köy doğumlular, İmam Hatipliler, din dersleri öğretmenleri, gençler, ek iş yapanlar, Doğu illerinde çalışanlar ve Zaman

gazetesi okuyanlar karşı çıkmaktadır. Köy doğumlular, erkekler, Doğu illerinde çalışanlar ve az gelirliler, "isteyenin ana dilinde eğitim görmesine" daha olumlu; meslek liseliler, öğretmenliği ideal bulanlar, yöneticiler, arabalılar ve Türkiye gazetesi okuyanlar daha olumsuz yaklaşmaktadır. "Yerel yönetimlerin eğitimde söz sahibi olmasını" köy doğumlular ve kitap okuyanlarla Radikal gazetesi okuyanlar daha çok; gençler ve iyi gelirliler daha az desteklemektedir. Yabancı dil öğretmenleri, kadınlar ve iyi gelirliler, "yabancı dilde öğretim yapılmasını" daha çok; köy doğumlularla Türkiye gazetesi okuyanlar daha az desteklemektedir. "Gereksinimi olanlara burs verilmesi koşuluyla ortaöğretimin paralı olmasına" kent doğumlular, matematik öğretmenleri, erkekler, arabalılar ve Zaman gazetesi okuyanlar daha olumlu; yöneticiler, gençler, bekarlar, Doğu illerinde çalışanlar ve az gelirliler ise daha olumsuz bakmaktadır. Erkekler, ek iş yapanlar ve Zaman gazetesi okuyanlar daha çok, "din eğitimi cemaatlere bırakılmalı" derken; yöneticiler ve arabalılar bunu daha az düşünmektedir. "Gereksinimi olanlara burs verilmesi koşuluyla yükseköğretimin paralı olmasını" yabancı dil öğretmenleri, kadınlar, arabalılar ve Zaman gazetesi okuyanlar daha çok; köy doğumlular, gençler, Doğu illerinde çalışanlar ve az gelirliler daha az desteklemektedir. Sertifikalı, rehber öğretmenler, kadınlar, gençler, iyi gelirliler ve Zaman gazetesi okuyanlar, "özel öğretime ağırlık verilmesine" daha olumlu bakmakta; köy doğumlular, arabalılar ve ek iş yapanlar daha olumsuz yaklaşmaktadır.

İleri Sürülen Görüşlerin Özeti

Eğitsel konularda ileri sürülen görüşlerin yoğunlaştığı noktalar şöyledir. Öğretmenlerin, yüzde 12'si iyi öğretmen yetiştirilmesi için öğretmen okullarının açılmasını istemektedir; yüzde 33'ü iyi öğrencinin düşünen, soran ve araştıran bir kişi olacağını düşünmektedir; yüzde 35'i öğretmen-veli ilişkisini etkinleştirmek için periyodik toplantılar yapılmasını önermektedir; yüzde 23'üne göre ilköğretimin amacı temel bilgi kazandırmaktır; yüzde 22'sine göre ortaöğretimin amacı bireyin gelişmesine yardımcı olmaktır; yükseköğretimin amacı insan gücü yetiştirmektir (%40); yaygın eğitimin amacı bir beceri kazandırmaktır (%12); yüzde 13'üne göre de toplum erkek egemen bir toplum değildir.

Öğretmen yetiştirme konusunda, köy doğumlular, öğretmen liselerini önermekte; gençler eğitim fakültelerindeki dersleri ve öğretim elemanlarını, bekarlar da eğitim fakültelerini yetersiz bulmakta; kadınlarla İç Anadolu'da çalışanlar şimdiki sistemi yeterli görmektedir. İyi öğrenci konusunda, köy doğumlular öğrencinin çağdaş, laik ve demokrat olmasını; orta ve üstü gelir düzeyinde olanlarla kadınlar saygılı ve uyumlu olmayı, Atatürk ilkelerine bağlılığı, Doğu illerinde çalışanlar da ilgili ve çalışkan olunmasını önemsemektedir. Büyük kentlerdeki öğretmen-veli ilişkisinin sorunlara yönelik olmasını, kadınlar da saygılı diyalog olmasını istemektedir. İlköğretimin amacı konusunda, yönetici olanların öğretmenlik yapanlar kadar duyarlı olmadığı; ek iş yapan öğretmenlerin

de düşünen ve araştıran öğrenciyi pek önemsemedikleri; kitap okuyan öğretmenlerin saygılı insan yetiştirilmesini önemsedikleri; kadınların temel bilgiye, büyük kentlerdeki yönlendirmeye, İç Anadolu'da çalışanların da ortaöğretime hazırlamaya önem verdikleri görülmektedir. Ortaöğretimin amacı konusunda da büyük kentlerdeki idealist insan yetiştirilmesini daha az, Doğu illerindekiler de iyi insan yetiştirilmesini daha çok vurgulamaktadır. Yükseköğretimin amacı konusunda, kadınlar insan gücü yetiştirilmesini, yaşı 40'lara ulaşan öğretmenler nitelikli ve bilimsel insan yetiştirilmesini ve ek iş yapanlar da katılımcılığa ve çağdaşlığa önem verilmesini beklemektedir. Yaygın eğitimin amacı, kadınlara göre herkesi kapsayacak öğrenme fırsatlarını yaratmaktır. Erkek egemen toplum konusunda, köy doğumlular bunun din eğitimi ve gericilikten kaynaklandığını düşünürken; ek iş yapanlar erkek egemen toplum olmadığını düşünmekte; iyi gelirli de erkek egemenliğini aşmak için kadına görev düştüğünü belirtmektedir.

Sonuç

Okuyucu zaman zaman kimi analizlerde küçük ayrıntılara kadar inildiğini düşünse de, genelde, bulguların ve analizlerin, öğretmen profili açısından önemli ipuçları verdiği yadsınamaz. Her okuyucu, ilgilendiği alanda kimi ilişkiler bulabilir ve kendi yorumunu yapabilir. Pek çok bulgu, yorum yapmaya gerek duyulmayacak açıklıktadır.

Genelde öğretmenlerin önemli bir bölümünün, toplumda gözlenen kimi yükselen değerlerle (!) özdeşleşmekte olduğu ya da bu değerlerle özdeşleşen kesimlerden geldiği görülmektedir. Başka bulgular da öğretmenlik mesleğinin bir dönemeçte olduğunu göstermektedir. Genel eğilim yorumları okuyucuya bırakmak olsa da, çarpıcı gelen bulguların vurgulanmasında yarar görülmektedir.

Yanıt Vermeme

Anketteki kimi sorular yüksek oranlarda yanıtlanmamıştır. Yanıt vermeme yüzdesine göre konular Çizelge 82'deki gibi sıralanmaktadır. Pek çoğu toplumu ilgilendiren, ilgili çevrelerde tartışılan ve basma da yansıyan kimi öneriler; konularda bu kadar

Çizelge 82. Yüksek Oranda Yanıtsız Bırakılan Sorular

Sorular / konular	Yanıtsız (%)
Okullarda erkek egemen sistem	49
Yaygın eğitimin amacı	43
Aylık kitap alma	39
Aylık kitap okuma	39
Özel hobiler	39
Sinemaya, tiyatro ve konsere gitme	39
Mezun olunan lisenin yeri	26
Yükseköğretimin amacı	25

Ortaöğretimin amacı	25
Öğretmen yetiştirme konusu	24
Eşin yaptığı iş	21
Eşin öğrenim durumu	20
İlköğretimin amacı	20
Mezun olunan lise	19
Öğretmen veli ilişkisi	19
tyi öğrenci niteliği	15
Boş zamanı değerlendirme	14
Öğretmenliği seçme nedeni	13

yüksek oranda yanıt verilmemesi düşündürücü olmaktadır. Bunun bir nedeni anketin yapısından kaynaklanabilir. Ankette çok soru olması nedeniyle yanıtlayanlar yorgunluğa ve bıkkınlığa düşmüş olabilir. Kimisi, "düşündüklerimi yazsam ne işe yarar" demiş olabilir. Olasılığı küçük de olsa bir başka neden de, kimi somların öğretmenlerin bir bölümünün düşünmediği konuları içermesidir. Kimi de düşüncelerini paylaşmak istememiş olabilir.

Bir başka nokta da, eğitim kademelerine göre amaçlar konusunda düşüncelerini belirtenlerin erkek egemen toplum ve yaygın eğitimin amaçları konularında sessiz kalmasıdır. Eğitimin temel konularında öğretmenlerin önemli bir bölümünün sessiz kalması beklenmeyen bir durumdur.

Öğretmen Liseleri

Lise mezunları içinde "zorunlu olarak öğretmenlik mesleğine" girdiğini belirtenler içinde en büyük grubun Öğretmen Liseliler olması nedeniyle, bu liselerin, kuruluş amacına uygun bir hizmet verip veremediği sorusunu gündeme getirmektedir. Öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulan Öğretmen Liselerinden gelenlerin yüzde 52'si öğretmenliği isteyerek seçmiştir. Bu oranın, imam-hatip yetiştirmek üzere kurulan İmam Hatip Liselerinden gelenlerde yüzde 48, genel liselerde yüzde 49 ve meslek liselerinde yüzde 58 olması, Öğretmen Liselerinin ne kadar başarılı (!) olduğunun bir göstergesidir.

Öğretmenlik Mesleği

Ülkemizde kırsal yörelerde yaşayanların oranı yüzde 50'nin biraz altında olsa da öğretmenler içinde kırsal yöreden gelenler ancak yüzde 26 kadardır. Göreceli olarak iyi okul niteliğinde görülen ve varlıklı kesimin gözdesi olan özel liselerden ve Anadolu liselerinden gelen öğretmen yok denecek kadar azdır. Geçmişte, çoğunlukla kırsal kökenlilere ve dar gelirlilere açık olan öğretmenlik, bugünlerde orta sınıfa açılmış gibidir. YÖK'ün yeni öğretmen yetiştirme modeli, kırsal yöreden gelecek kaynağı daha da azaltıcı doğrultudadır.

Öğretmenliği ideal bir meslek ya da uygun bir meslek olduğu için seçenlerin bile "fırsatını bulsalar öğretmenlikten ayrılmak" istemeleri düşündürücüdür. Bunlara, zorunlu olarak, rasgele ve ÖSYM yoluyla mesleğe girenlerin de doğal olarak sistemden ayrılmak istemeleri eklenince; öğretmenlik

mesleğini, çalışanlarının yüzde 30'unun gözü dışında olduğu bir meslek durumuna düşürmektedir. Ayrıca, yeni YÖK modeliyle, "öğretmenliği" hiç anlamadan öğretmen olacakların sisteme katıldığı düşünüldüğünde, öğretmenlik mesleğinin geleceğinden kuşku duymamak olanaksızdır.

"Ders kitaplarının tutucu ve şoven olması", "şeriatçı akımların eğitimde etkileri", "meslek lisesi mezunlarının yalnız ilgili meslekte yükseköğrenim görmeleri" ve "yönetici kadınların sayıca artması" konularında İmam Hatip lisesinden gelenlerle din dersleri öğretmenlerinin diğer öğretmenlerden tamamen ters bir tutum içindedir. Türkiye gazetesi okuyanlar, "dinsel kimliklerin tanınmasına" karşı çıkmakta ve "şeriatçı akımları eğitimde hiç etkili bulmamaktadır. Zaman gazetesi okuyanlar da, "meslek liselilerin yalnız ilgili meslekte yüksek öğretim görmelerine", "ortaöğretimin 4 yıl olmasına" ve "yönetici kadınların sayıca artmasına" karşı çıkmaktadır.

Öğretmenler içinde, şimdilik küçük bir grupla sınırlı kalsa da, bir tür dinselleşme özellikleri ortaya çıkarken, okulöncesi eğitimciler de neredeyse, sanki başka bir sistemi değerlendirdikleri izlenimi vermektedir. Öğretmenliği ideal bir meslek olarak algılayanlar da ilginçtir. Bunlar bir yandan, diğerlerinden anlamlı bir biçimde farklı olarak "okulun demokratik değerler kazandırdığını" ve "eğitim sisteminin laik" olduğunu düşünerek sanki bu ülkede yaşamıyorlarmış izlenimini vermekte; öte yandan, "gençlere öğretmen olmalarını öğütlemediklerine" göre öğretmenliğin nesini ideal buldukları sorusunu akla getirmektedir. Bir başka ilginç durum, ek iş yapanların "öğretmenlerin özel ders vermesine" karşı olmalarında görülmektedir.

Yukarıda değinilen öğretmen tipi yanında sistemin, karısı okur-yazar olmayan; gazete/ kitap okumayan/okuyamayan; tiyatroya, sinemaya ve konsere gitmeyen/ gidemeyen; zorunlu eğitim ile ortaöğretim süresinin uzamasına ve eğitimin eğitimcilere bırakılmasına karşı çıkan, hizmetiçi eğitim istemeyen, yetişkin eğitime gerek duymayan; erkek egemenliğinin olmadığını düşünen; örgütlenme/ sendikalaşma bilinci olmayan öğretmenlerle nereye gideceği önemli bir soru olarak ortaya çıkmaktadır.

Devrimlere inanmış, devrim ilkelerini öğrencisine aktarmaya çalışan ve kendini ülkesine karşı sorumlu gören; Mustafa Necati, İsmail Hakkı Tonguç ve Hasan Ali Yücel'lerin öğretmeninden; ek iş yapan/ yapmak zorunda kalan; eğitim sisteminin cinsiyetçi olmadığını (%56), eğitim sisteminin laik olduğunu (%46), okulların öğrencileri yaşama hazırladığını (53), öğretmenin özel ders vermesini (%53), öğrenciden katkı payı alınmasını (%21), okulların öğrencilere demokratik değerler kazandırdığını (%33) düşünenlerle; yabancı dilin öğretim dili olmasını savunan (%30), orta ve yükseköğretimin paralı olabileceğini düşünen (yaklaşık %20), özel öğretime ağırlık verilmesini (%36) isteyen öğretmene gelinmesi, geleceğe büyük bir ışık (!) tutmaktadır.

Eğitim Sistemi

Eğitim sistemini biçimlendirmede etkili olan ülke soranlarının çoğunda öğretmenler büyük oranlarda görüş birliği içindedir. Etnik ve dinsel kimliklerin tanınması ve şeriatçı akımların etkisi konularında pek görüş birliği yoktur.

Öğretmenler, eğitim ğretim süreçleriyle ilgili pek çok konuda da genellikle eğitim sistemini yeterli bulmamaktadır. Sistemdeki bu yetersizlik, sistemin temel ögesi olan öğretmenine verdiği değer açısından da yürekler acısıdır. Örneğin, ğretmenlerin önemli bir bölümü kirada oturmaktadır ve aldığı maaş ev kirasını karşılamaktan uzaktır. Ek iş yapmak zorunda olan ğretmen kendini yenileyememektedir, tatil yapamamaktadır, tatil yapanların önemli bir bölümü ancak akraba yanında tatil (!) yapabilmektedir.

Eğitim sistemi söz konusu olduğunda, önce sistemin amaçları akla gelir. Eğitimin amaçları konusunda önemli bir kesimin yanıt vermekten kaçınması kadar, çok kk bir grup dışında "Atatrklkten/ Kemalistikten söz edilmemesi, özellikle her eğitim kademesindeki amaçların bu değerleri vurgulamasına karşın söz edilmemesi de düşündürücüdür. Bu durum, ğretmen kitlesinin Atatrk / Kemalist olmadığını göstermese de, Kemalist olanlar da bu değerleri pek dile getirmemişlerdir. Pek çok kimsenin, değişik dinsel ve etnik kökenli insanlardan oluşan bu toplumun ortak paydası olarak gördüğü bu ilkeler, yasalarda da yer aldığı halde bu denli benimsenmemiş bir görüntü veriyorsa; eğitim, toplumun yeniden üretilmesine yarayan bir araç ise; yeniden üretilmeye çalışılan toplumun kimimizin kafasında olduğu gibi Atatrk ya da Kemalist bir toplum olmadığım göstermektedir. ğretmeni Kemalist olamayan ğrenci bu değerleri nasıl kazanır?

Eğitim sistemi açısından burada çok önemli bir sorun yatmaktadır. Belki de Kemalizm'in yeniden değerlendirilmesi, benimseniyorsa çekinmeden savunulması, benimsenmiyorsa yeni amaçların belirlenmesi zamanı gelmiştir. Herhangi bir amacı olmayan bir sisteme, amaçlarına uygun olarak çalışmayan bir sisteme, toplum sahip çıkmazsa birileri sahip çıkacaktır, birileri yönlendirecektir. Bir başka önemli sorun da, son yıllarda topluma verilmek istenen ynn, topluma aşılanan değerlerin (yükselen değerlerin!), toplumun geçmişine ve bugünkü yapısına uygun olup olmadığıdır.

Sistemin, Cumhuriyet düzeninin temel ilkelerini benimsememiş ve yükselen değerlere (!) yatkın eğitimcilerle nereye gidileceğini iyi değerlendirmesi gerekir. Toplumun/ devletin resmi doğru görüp doğru yorumlayarak, kararlı bir biçimde kendisine gerçekçi bir yol belirlemesi gerekmektedir. Öğretmen yetiştirme görevinin eğitim fakültelerine devredilmesinden sonra, yetişen öğretmenleri haklı olarak eleştirenlerin, eğitim konularıyla ilgilenenlerin, bu araştırmanın bulgularını da göz önüne alarak, yeni ğretmen yetiştirme modelinin ülkeyi nelere götüreceğini iyice ve bir kez daha düşünmesi, öğretmenlerden gelen görüşlerdeki ipuçlarını iyi değerlendirmesi gerekiyor.

Yükselen değerlere yaklaşmış gibi görünseler de, genç öğretmenlerin, eğitim fakültelerindeki eğitim dersleriyle öğretim elemanların yetersiz bulmaları, öğretmen yetiştirme modellerinde gerçek çözümlerin nerelerde aranması gerektiğini gösteriyor. Görmemekte direnenlerin görmesi dileğiyle.

Öneriler

Bu çalışmanın ışığında aşağıda değinilen ve benzeri araştırma konularının gerekliliği bir kez daha önem kazanmaktadır.

1. Öğretmen liselerinin işlevi ve amaçları doğrultusunda çalışabilmesi;
2. İmam Hatip liselerinin işlevi, laik sistemde din eğitimi ve din adamı yetiştirilmesi;
3. Öğretmenliği çekici bir meslek yapmanın yolları;
4. Öğretmenlerin hizmetiçi eğitim gereksinimi;
5. 5-10 yıllık aralıklarla öğretmen profilinin belirlenmesi;
6. Kırk beş yaşını aşmış kadın ve 50'sinin aşmış erkek öğretmen sayısının azlığı ile fırsatın bulsalar öğretmenlikten ayrılacakların varlığından hareketle, erkek emeklilik ve meslekten ayrılmanın nedenleri;
7. kadınların yöneticiliğe geçiş sorunları;
8. Okuyan ve öğrenen eğitimci yetiştirilmesi;
9. Öğretmenlerin birbiriyle çelişen düşünce ve değerlere sahip olmasının sorunları ve yararları;
10. Kiminin istediği ve benimsediği yükselen değerlerin bu toplumun yapısına uygun olup olmadığının irdelenmesi.